

NEREGIŲ IR SILPNAREGIŲ MASAŽUOTOJŲ PROFESINĖS NUOSTATOS KARJERAI

Saulius Petrauskas

Šiaulių kolegija

M. K. Čiurlionio g. 16a, Šiauliai

Anotacija

Straipsnyje analizuojamos neregijų ir silpnaregių masažuotojų profesinės grupės nuostatos savo karjeros atžvilgiu, pateikiami empirinio tyrimo rezultatai. Kokybinio aspektu tema nagrinėjama pirmą kartą, atskleidžiamos pačių masažuotojų pasirinktos profesijos ir karjeros planavimo perspektyvos. Pristatoma neregijų ir silpnaregių masažuotojų pagrindinio profesinio mokymo programa, realizuojama Šiaulių ir Vilniaus kolegijose, kuri (kaip rodo tyrimo rezultatai) nulemia sėkmingą masažuotojų karjeros planavimą.

Temos socialinis ir praktinis aktualumas.

Organizuotas aklųjų judėjimas, aklųjų rehabilitacija, kaip šiandieninis šio judėjimo etapas, visada daug dėmesio skyrė aklųjų švietimo, profesinio mokymo ir darbo klausimams. Neregijų profesinės galimybės gana didelės. Enciklopediniame „Tiflogijos vardų“ žodyne yra skirtingų šalių įvairių laikmečių 1146 žymesnių aklųjų, 47 profesijų atstovų biografiniai duomenys. Pateikiame pirmąjį neregijų pasirinktų profesijų dešimtuką:

1) profesijos, susijusios su muzika (muzikantai, dainininkai, muzikos mokytojai – 30,4%);

2) rašytojai (14%);

3) tiflogai (8,7%);

4) aklųjų judėjimo organizatoriai (8%);

5) žurnalistai (4,8%);

6) techninių mokslų atstovai, išradėjai (4,2%);

7) valstybės veikėjai, politikai (3,8%);

8) juristai (3,2%);

9) matematikai (2,9%);

10) filologai (2,6%) (Gudonis ir kt., 2001).

1990 metais atkūrus Lietuvos nepriklausomybę ir pertvarkant Lietuvos ekonomiką iš planinės į laisvosios rinkos, aklųjų organizacijos įmonės tapo nerentabilios, todėl per keletą metų tūkstančiai aklųjų neteko darbo. Reikėjo ieškoti alternatyvų aklųjų ir silpnaregių, ypač jaunų, užimtumui užtikrinti. Daugelio pasaulio šalių, ypač Rytų šalių, patirtis skatino sekti jų pavyzdžiu – orientuoti neregius įsigyti masažuotojo profesiją (Gotbergienė, Gražulis, 2000). Tinkamos specialybės pasirinkimas suteikia žmogui su regos negale galimybę integruotis į atvirąją visuomenę. Tačiau viena svarbiausių sėkmingos socialinės integracijos sąlygų – adekvatus požiūris į neregį. Apie dabartinės visuomenės požiūrį į žmones su regos negale galime spręsti iš 2003 metais atliktų tyrimų (Janaitienė, 2006-12-02). Tyrime konstatuota, kad visuomenė aklųjų ir silpnaregių atžvilgiu dažniausiai jaučia tik gailėstį, vyrauja nuomonė, kad aklasis ar silpnaregis žmogus – našta, juo reikia tik rūpintis; neįgalieji apibūdinami ne pagal asmenybės savybes, gebėjimus, bet pagal negalios atributus, pvz., baltoji lazdelė, tamsūs akiniai ir pan.

Sėkminga neregijų integracija yra kompleksinis reiškinys, be realių ir pagrįstų profesinių lūkesčių, priklausantis nuo daugelio kitų dalykų, tokių kaip artimųjų palaikymas ir parama, visuomenės pagalba siekiant išsilavinimo, ieškant darbo, paties neregio noras turėti socialinį statusą, noras nebūti našta kitiems. Integracijos sėkmei įtakos turi profesionalumo lygis, turimų žinių kiekis ir kokybė, profesinė kompetencija, patirtis, gebėjimai, įgūdžiai. Be to, kiekvienas sėkmingos profesinės integracijos atvejis yra unikalus, nulemtas ne tik šių išvardytų dalykų, bet ir sėkmės bei atsitiktinumo (Baranauskienė, Gudonis, Tubutienė, 2005).

Nuo 1990 m. Vilniaus kolegijos Sveikatos priežiūros fakultete (buvusi Vilniaus aukštesnioji medicinos mokykla) rengiami masažuotojai turintys regėjimo negalę. Nuo 1991 m. šiuos specialistus pradėjo rengti ir Šiaulių kolegijos Sveikatos fakultetas (buvusi Šiaulių aukštesnioji medicinos mokykla). Vien Šiaulių kolegijos Sveikatos fakultetas, turėdamas gerą materialinę bazę, reikalingą masažuotojų rengimui bei patyrusius dėstytojus, išleido 7 masažuotojų laidas, parengė 100 masažuotojų, turinčių regėjimo negalę.

Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjungos (LASS) teigimu, ši specialybė pasiteisino, baigę studijas, neregiai ir silpnaregiai jaunuoliai sėkmingai randa savo vietą darbo rinkoje. Parengti specialistai gerai vertinami socialinių partnerių, t. y. praktikų vadovų ir darbdavių. LASS

teigia, kad masažo mokymo programa labai svarbi žmonių, turinčių regėjimo negalę, integracijai į visuomenę. Dažnai tai yra vienintelė specialybė, tinkanti žmonėms su regėjimo negale.

Masažo studijų programa sudaro galimybę studentams išmokyti įvairių masažo rūšių, procedūrų atlikimo ir jų taikymo praktinėje veikloje, bendravimo, bendradarbiavimo, sveikatos mokymo bei kitų įgūdžių. Tai užtikrina asmenų su regėjimo negale platesnes galimybes integruotis į darbo rinką ir visuomenę. Studijų programa skirta asmenims su regėjimo negale, turintiems bendrąjį vidurinį išsilavinimą.

Pagrindinis masažuotojų rengimo programos tikslas ir paskirtis yra mokyti asmenis, turinčius regėjimo negalę, LASS narius, siekiant jų integracijos į visuomenę. Tai reglamentuoja Lietuvos Respublikos invalidų socialinės integracijos įstatymas (1998).

Įgiję masažuotojo profesiją, minėti asmenys galėtų dirbti visų lygių asmens sveikatos priežiūros įstaigose, institucijose bei privačiuose kabinetuose, atliekančiuose įvairaus amžiaus žmonių sveikatinimą, tačiau, pagal medicinos normos apibrėžiamas pareigybes, jie gali dirbti tik palaikomojo gydymo ir slaugos ligoninėse (Medicininės reabilitacijos paslaugas teikiančios asmens sveikatos priežiūros įstaigos. MN 12:2004, žr. 2 priedą). Masažuotojo pareigybės reglamentavimas šiame įstatyme yra laikinas ir negarantuoja neregiam ir silpnaregiams karjeros perspektyvų.

Atsiranda prielaida, kad, jei nebus patvirtinta pareigybė, tai masažuotojai su regėjimo negale gali atsidurti nelygioje padėtyje su geriau pasirengusiais aktyviai konkurencijai darbo rinkoje. Tai apsunkintų jų karjeros individualią ir socialinę sėkmę. Neregijų ir silpnaregių, įgijusių masažuotojo profesiją, karjeros modeliavimas ir įgyvendinimas yra nepakankamai nagrinėtas reiškinys profesinio rengimo teorijoje ir praktikoje. Šios socialinės grupės individų nuostatos profesinės karjeros atžvilgiu bei jų situacija darbo rinkoje iki šiol nebuvo tirta. Surinkti tik statistiniai duomenys apie dirbančiųjų masažuotojų skaičių.

Norint numatyti masažuotojų, turinčių regėjimo negalę, efektyvias prielaidas konkurencingumui darbo rinkoje ir jas pagrįsti kokybišku, novatorišku, atitinkančiu šiuolaikinės darbo rinkos reikalavimus profesiniu rengimu, reikia išanalizuoti įstatyminę bazę, reglamentuojančią neregijų ir silpnaregių profesijų pasirinkimo įvairovę; išsiaiškinti, kiek ir kokių profesijų gali rinktis regėjimo negalę turintys asmenys; nustatyti, kiek šiuo metu masažuotojų dirba pagal specialybę ir kokios jų mokymosi bei darbo sąlygos ir galimybės; paklausti jų pačių nuomonės apie pasirenkamą masažuotojo specialybę ir karjeros planavimą.

Pareigybės laikinumas nėra kliūtis tobulinti masažuotojų rengimo procesą siekiant efektyvaus karjeros planavimo modelio. Svarbu ne tik darbo paieškos ir įsidarbinimas, bet ir platesnis socialinis pažinimas, pačių neįgalųjų savęs vertinimas ir orientacijos į privatų verslą skatinimas.

Anot A. Juodraičio (2004), asmenybės socializacijos procese ypatingą svarbą turi darbinė profesinė veikla, kurios sėkmingas įvaldymas ir atlikimas užtikrina ne tik ekonominį individo savarankiškumą, bet ir galimybę realizuoti savo gebėjimų potencialą, ugdyti savivertės jausmą ir užimti adekvačią vietą sociumo struktūroje.

Ši tema ypač aktuali asmenims, dalyvaujantiems neįgalųjų profesinės integracijos ir socialinės reabilitacijos procese.

Problema. Keičiantis situacijai Lietuvoje, keičiasi neįgalųjų profesinio mokymo sąlygos ir galimybės. Dabar neįgalieji gali rinktis specialybes iš gerokai platesnio sąrašo. Lietuvai integruojantis į ES bendriją, išskyla grėsmė, kad kai kurių ligi šiol egzistavusių specialybių paklausa gali sumažėti. Taip atsitikti gali ir su masažuotojų profesija. Neregijų ir silpnaregių masažuotojų nuostatų atskleidimas padėtų nustatyti prioritetines sritis bei tikslus užtikrinant sėkmingą ir kokybišką profesinį rengimą.

Tyrimo objektas – Neregijų ir silpnaregių masažuotojų profesinės nuostatos karjerai profesinio rengimo kokybės užtikrinimo procese.

Tyrimo hipotezė – Neregijų ir silpnaregių masažuotojų profesinės nuostatos savo karjeros atžvilgiu yra vienas iš veiksnių, lemiančių profesinio rengimo kokybę.

Tyrimo tikslas – Išsiaiškinti masažuotojų profesines nuostatas savo karjeros planavimo atžvilgiu užtikrinant kokybišką profesinio rengimo procesą.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti neregijų ir silpnaregių profesinės karjeros planavimą, remiantis moksline literatūra ir teisiniais aktais, reglamentuojančiais neįgalųjų asmenų profesinį rengimą.
2. Identifikuoti neregijų ir silpnaregių masažuotojų pagrindinius poreikius bei sunkumus profesinio rengimo procese.
3. Išnagrinėti neregijų ir silpnaregių masažuotojų profesinius lūkesčius.
4. Iširti neregijų ir silpnaregių masažuotojų nuostatas savo profesinės karjeros atžvilgiu.
5. Nustatyti, su kokiomis problemomis susidūrė turintys regėjimo negalę masažuotojai, pradėdami profesinę karjerą.

Tyrimo metodologija. Tiriamajame darbe remtasi fenomenologine ir bihevioristine koncepcijomis. Fenomenologinė koncepcija - tai teorinis požiūris, skatinantis tiesioginės patirties studijavimą ir teigiantis, jog elgesį, labiau nei išorinė, objektyvi ir fiziškai apibūdinama realybė, determinuoja patirties fenomenai (Kardelis, 2002). Bihevioristinė (socialinio mokymosi) teorija teigia, kad svarbiausias tarpininkas tarp aplinkos stimulų ir asmens reakcijų į juos yra žmogaus gebėjimas mąstyti, o taip pat įvairūs asmenybės ypatumai. Ginče tarp vidinius arba išorinius elgesio veiksnius pabrėžiančių teorijų šis požiūris užima tarpinę padėtį ir derina abi šias viena kitai prieštaraujančias nuomones. Dabar tai yra priimtiniausias aiškinimas, kaip žmonės išmoksta tam tikrų socialinio elgesio būdų (Giddens, 2005).

Tyrimo metodai:

1. Mokslinės, metodinės literatūros ir dokumentų analizė.
2. Anketinė apklausa raštu.
3. Statistinė (kiekybinė ir kokybinė) duomenų analizė.

Tyrimo imtis. Tyrimas buvo atliktas 2006 02 01 – 2007 05 30. Tiriamieji buvo atrinkti tikslingai. Tyrimo imtį sudarė 90 neregijų ir silpnaregių. Iš jų 41 įgijęs masažuotojo specialybę ir dirbantis masažuotoju, 49 – masažuotojo specialybės studentai.

Renkant informaciją buvo laikomasi konfidencialumo, anonimiškumo, apklausiamųjų vardai nerašomi. Anketas respondentai pildė dalyvaujant tyrimo vykdytojui. Neregijai savo nuomonę pareiškė balsu, o tyrimo vykdytojas ją fiksavo anketose. Silpnaregiai anketas pildė patys, o tiems, kuriems reikėjo pagalbos, talkino kolegos.

Respondentų amžiaus vidurkis – 34 metai, darbo stažo vidurkis – nuo 6 iki 15 metų.

Tyrimo etapai:

1 etapas 2006 02 01 – 2006 06 30 – renkama informacija, kaupiama mokslinė literatūra. Atliekama mokslinės literatūros referatyvinė analizė. Apklausiami respondentai Vilniaus kolegijos Sveikatos priežiūros fakultete (17 II kurso masažo specialybės studentų).

2 etapas 2006 09 01 – 2006 12 30 – apklausiami respondentai Vilniaus kolegijos Sveikatos priežiūros fakultete (17 I kurso masažo specialybės studentų). Apklausiami Šiaulių kolegijos Sveikatos fakulteto masažo specialybės studentai (15 II kurso studentų). Apklausiami dirbantieji masažuotojai didžiuosiuose Lietuvos miestuose.

3 etapas 2007 01 01 – 2007 05 30 – apdorojami anketų duomenys, koreguojami tyrimo uždaviniai, atliekama tyrimo metu gautų duomenų turinio (content) analizė, t.y. duomenys kategorizuojami pagal semantinius ryšius. Atsakymų kategorizavimo kontrolė ir patikimumas buvo aptarti pasitelkus ekspertus. Empiriniai tyrimo rezultatai lyginami su teorinės dalies teiginiais.

Darbo naujumas/reikšmingumas. Būdus, kaip pasiekti neįgaliųjų socialinę profesinę adaptaciją, kokiomis ugdymo paradigmomis vadovautis, renkasi kiekviena valstybė atsižvelgdama į tradicijas, visuomenės nuostatas ir ekonomines sąlygas. Remiantis ES dokumentų apžvalga ir Vakarų Europos patirtimi (Semmler, 2000; Jungkunz, 1999) galima teigti, kad neįgaliųjų profesinis rengimas siejamas su socialine profesine adaptacija. Vakarų Europos politikai suprato, kad neįgaliųjų asmenų profesinis rengimas ir profesinė adaptacija yra ne tik esminė jaunų žmonių socializacijos prielaida, bet ir nedarbo, deviacijų ir kitų panašių problemų sprendimo būdas. T. Blair (2001) teigia, kad geriausia priemonė nuo socialinės atskirties – darbo gavimas, o geriausias būdas rasti darbą – geras išsilavinimas, geras pasirengimas ir patirtis (cit. Jones, 2001).

ES valstybėse kinta neįgaliųjų profesinio rengimo sistema. Tokie aspektai, kaip dabartiniai mūsų informacinės visuomenės raidos bruožai, kelia vis naujus ir besikeičiančius reikalavimus darbuotojų kvalifikacijai. „Profesinis sumanumas“, kaip normatyvinė, tikslą išreiškianti kategorija, reikalauja, kad mokiniai, baigę profesinį mokymą, galėtų pateisinti jiems keliamus reikalavimus (Jungkunz, 1999) ir ateitį į darbo rinką ne tik kaip paklusnūs vykdytojai, bet turėtų idėjų, gebėtų jas pritaikyti.

Europos Sąjungos dokumentuose prognozuojama, jog industrinėse valstybėse per artimiausius 10-15 metų gerokai sumažės darbo vietų žmonėms, neturintiems kvalifikuoto išsilavinimo (Weißbuch „Auf dem Weg zur kognitiven Gesellschaft“, 1996). Todėl iškeltas reikalavimas, kad ekonominiis integruotos Europos stiprumas neįgaliams žmonėms nebūtų kliūtis integruotis į darbo rinką, kartu neužkirstų kelio į visavertį gyvenimą.

Lietuvai sėkmingai integruojantis į ES šalių bendriją, formuojasi naujas požiūris į neįgaliųjų profesinį rengimą ir jo kokybę. Mūsų šalyje perėjimas prie rinkos ekonomikos reikalauja naujo adekvataus, tame tarpe ir neįgaliųjų, profesinio rengimo, pasižyminčio laisvai demokratinei visuomenei būdingomis švietimo tradicijomis, įvaldžiusio šiuolaikinių švietimo sistemų privalumus bei humanistinės pedagogikos idėjas. Todėl, anot R. Laužacko (2005), svarbiausiu dabartinio Lietuvos profesinio rengimo sistemos reformos etapo uždaviniu tapo mokymo turinio atnaujinimas bei jo nuolatinis tobulinimas. Palaipsniui į kuriamuosius profesinio

rengimo projektus įsijungiant socialiniams partneriams labai svarbu, kad šis darbas būtų atliekamas kokybiškai, remtųsi ne tik patyrimu, bet ir moderniomis dalykinėmis bei pedagoginėmis - vadybinėmis žiniomis.

Iki šiol neregijų ir silpnaregių masažuotojų socialinės grupės profesinės nuostatos buvo nagrinėjamos epizodiškai, dažniausiai pateikiant tik kiekybinius rodiklius. Darbo mokslinį naujumą lemia profesinių nuostatų karjerai analizė kokybiniu aspektu išryškinant asmeninių lūkesčių ir realių galimybių sąveiką planuojant kokybiškos karjeros perspektyvas, kryptis ir kaitą.

Masažuotojų profesinio rengimo turinys. Mokymo institucijos gali pasirinkti, kokių profesijų specialistus jos nori rengti, tačiau šis pasirinkimas yra sąlygojamas jų pateikiamo mokymo turinio atitikmens darbo rinkos paklausai. Ši sąlyga reiškia, kad mokymo turinys turi būti nuolat atnaujinamas.

Skiriant didesnę dėmesį į mokymosi visą gyvenimą būtinumą, norint padaryti lankstesnes bei labiau tenkinančias pavienių asmenų ir darbdavių poreikius pirminio profesinio ir darbo rinkos profesinio mokymo sistemas, pradėta pereiti prie modulinės mokymo turinio sistemos. Vis didesnis dėmesys kuriant arba naujinant mokymo programas skiriamas bendrųjų gebėjimų – užsienio kalbų, informacinių technologijų, asmeninio mokymosi, sprendimų priėmimo įgūdžių ir kt. – ugdymui (Laužackas, Danilevičius, Gurskienė, 2004).

Mokymo sistemos turi būti efektyvios, galinčios suformuoti jaunų aklujų įgūdžius, reikalingus savarankiškumui ir integracijai. Einar (2005) (cit. Įtrauktumo vizija, 2005) teigimu, švietimas yra vienas iš svarbiausių klausimų visiems jauniems žmonėms. Atrodo, kad tai yra vienintelis saugus kelias į sėkmę mūsų visuomenėje. Išsilavinimas suteikia galimybę integruotis paties žmogaus pastangomis, o ne tikintis visuomenės gailesčio. Dėl to švietimas yra akivaizdus ir tinkamas būdas kovoti su segregacija.

leškant efektyvių integracijos kelių, V. Gudonis (1987) siūlo šalinti reabilitacinius trūkumus, racionaliai organizuoti ugdymo sistemą, atsižvelgiant į socialiai reikšmingus asmenybės bruožus, taip pat keičiant stereotipinį požiūrį į žmones su regos negalia .

Vilniaus ir Šiaulių kolegijose organizuojamas profesinis neregijų ir silpnaregių studentų rengimas. Neregijų ir silpnaregių masažo specialybės mokymo programų turinys, taip pat teorinių žinių ir praktinių įgūdžių reikalavimai atitinka jų reginčiųjų kolegų mokymo programų turinį, išskyrus uždavinius, skirtus studentų su regos negale korekcinį kompensatorinių procesų vystymui. Nauja yra tai, kad į neregijų ir silpnaregių studentų mokymo turinį ir organizavimą žvelgiama kaip į socialinio adaptavimo galimybę.

Į kolegijų masažo specialybes priimami studijuoti tik LASS rekomenduoti asmenys, turintys regos negalią. Amžius neribojamas, o stojamųjų egzaminų laikyti nereikia. Pagrindinės studijos trunka 2 metus. Pagrindinis programos tikslas – siekti neįgaliųjų integracijos į visuomenę, ką reglamentuoja Lietuvos Respublikos Invalidų socialinės integracijos įstatymas. Įgiję masažuotojo profesiją, aklieji ir silpnaregiai galės dirbti visų lygių asmens sveikatos priežiūros įstaigose, institucijose bei privačiuose kabinetuose, kur taikomos sveikatingumo priemonės, tarp jų ir masažas įvairaus amžiaus žmonėms.

Masažuotojų mokymo programa patvirtinta Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerijos (2003). Ši mokymo programa sudaro galimybę studentams išmokti atlikti įvairias masažo procedūras ir jas taikyti praktinėje veikloje, taip pat lavina bendravimo ir bendradarbiavimo, sveikatos mokymo bei kitus įgūdžius (žr. 1 lentelę).

1 lentelė

Profesinės veiklos sritys, kompetencijos ir mokymo tikslai

(Masažuotojo mokymo programa. Šiaulių kolegijos Sveikatos fakultetas, 2003)

Veiklos sritis	Mokymo tikslai	Kompetencijos
1. Masažuotojo veiksmų plano numatymas ir sudarymas.	1.1. Įvertinti paciento fizinį bei psichinį išsivystymą	1.1.1. Vertinti žmogų kaip unikalų fizinį, psichinį ir socialinį individą
		1.1.2. Vertinti fiziologinius bei psichologinius įvairaus amžiaus tarpinių žmonių ypatumus
		1.1.3. Vertinti paciento skeleto – raumenų sistemos būklę
	1.2. Sudaryti masažuotojo veiksmų planą ir atlikti masažo procedūrą	1.2.1. Išmanyti ir vadovautis masažuotojo veiklą reglamentuojančiais dokumentais
		1.2.2. Taikyti masažuotojo veiksmų plano sudarymo ir koregavimo principus bei metodus
		1.2.3. Nustatyti paciento problemas ir suformuluoti veiksmų plano tikslus

Profesinės veiklos sritys, kompetencijos ir mokymo tikslai

(Masažuotojo mokymo programa. Šiaulių kolegijos Sveikatos fakultetas, 2003)

Veiklos sritis	Mokymo tikslai	Kompetencijos
		1.2.4. Įvertinti indikacijas ir kontraindikacijas masažo procedūroms
		1.2.5. Tinkamai parinkti ir taikyti masažavimo metodikas ir būdus
		1.2.6. Parinkti taisyklingą padėtį pacientui ir sau, vadovaujantis ergonomikos principais
		1.2.7. Žinoti vaistų pagrindines grupes, jų poveikį organizmui bei pasiskirstymą audiniuose
		1.2.8. Vadovautis asmens higienos ir aplinkos priežiūros reikalavimais
		1.2.9. Žinoti ir vadovautis profesinės etikos bei humanizmo principais
2. Paciento tyrimas.	2.1. Žinoti patologijos ypatumus	2.1.1. Žinoti pataloginės anatomijos ir fiziologijos pagrindus
		2.1.2. Žinoti dažniausiai pasitaikančių ligų patogenezę, simptomus, galimas komplikacijas bei pažeidimų sindromus
	2.2. Įvertinti paciento būklę prieš ir po masažo procedūros	2.2.1. Parinkti masažo procedūros intensyvumą atsižvelgiant į paciento bendrą būklę ir ligos stadiją
		2.2.2. Išmanyti masažo procedūros dozavimo principus
		2.2.3. Įvertinti masažo procedūrų veiksmingumą ir apibendrinti rezultatus
3. Masažo procedūrų atlikimas.	3.1. Atpažinti gyvybei pavojingas būkles, jas įvertinti ir tinkamai reaguoti	3.1.1. Žinoti ir įvertinti žmogaus gyvybei pavojingas būkles
		3.1.2. Suteikti neatidėliotiną pagalbą gyvybei pavojingų būklių ir traumų atvejais
	3.2. Stebėti ir bendrauti su pacientu masažo procedūros metu	3.2.1. Bendrauti su pacientu ir spręsti psichologinės nedarnos problemas
		3.2.2. Įvertinti kintančius organizmo fiziologinius procesus masažo procedūros metu
4. Pacientų mokymas tausoti sveikatą ir rūpintis ja.	4.1. Ugdyti sveikos gyvensenos įgūdžius	4.1.1. Žinoti ir ugdyti asmens higienos įgūdžius
		4.1.2. Išmanyti sveikos mitybos pagrindus
	4.2. Skleisti profesinę masažuotojo patirtį	4.2.1. Formuoti nuostatą nuolat (tęstinai) mokytis
		4.2.2. Naudotis informacinės komunikacijos priemonėmis
		4.2.3. Analizuoti ir apibendrinti masažuotojo patirtį
	4.3. Bendrauti ir bendradarbiauti su asmens sveikatos priežiūros bei kitų įstaigų nariais	4.3.1. Žinoti sveikatos priežiūros darbuotojų funkcijas, darbo paskirstymo ir organizavimo principus
		4.3.2. Sukurti palankią psichologinę aplinką dirbant su sveikatos priežiūros darbuotojais

Programos tikslas – supažindinti su teoriniais ir praktiniais klasikinio bei refleksinio masažo pagrindais, įdiegti masažavimo įgūdžius ir pritaikymą atliekant gydomąjį, higieninį, profilaktinį, sportinį ir kosmetinį masažą.

Masažo kursas susideda iš *bendrosios* ir *specialiosios* dalių.

Bendroji dalis apima masažo sistemas, masažavimo būdus ir kūno dalių masažavimą.

[*specialiąją* dalį įeina gydomasis masažas, higieninis, sportinis ir savęs masažas. Didelis dėmesys skiriamas praktinių įgūdžių įgijimui, ligonių funkcinės būklės įvertinimui, masažo kontraindikacijoms.

Ryšiai su kitomis disciplinomis. Studentams dėstoma anatomija ir fiziologija. Masažo disciplinos dėstytojas turi atkreipti dėmesį į įvairių kūno dalių anatominius – fiziologinius ypatumus, ryšius su vidaus organais, o tai turi reikšmės masažo būdų, variantų parinkimui, dozavimui ir masažo sistemos pritaikymui.

Studentams dėstomos ir klinikinės disciplinos. Masažo dėstytojas pakartoja arba primena studentams svarbiausius ligos metu išsivysčiusius anatominius ir fiziologinius pakitimus bei simptomus ir sindromus. Yra kalbama apie masažo terapinį poveikį, masažo uždavinius ir metodikas, atsižvelgiant į ligos klinikinį vaizdą, eigą, stadiją, ligonį varginančius simptomus ir liekamuosius reiškinius.

Masažuotojų specialybės mokymo metodai: Studentai yra silpnaregiai arba visai nematantys. Jų žinios tikrinamos apklausos būdu, o praktiniai įgūdžiai – tiesioginiu konkrečiu darbu. Įvairūs testai, anketos raštu šiam kontingentui kol kas nepritaikyti.

Teorinė medžiaga studentams pateikiama paskaitų forma, paskaitos skaitomos taip, kad studentai galėtų naudotis Brailio raštu, o tie, kurie šiek tiek mato ir nori, gali užsirašinėti. Po to tekstas įrašomas į diktofonus.

Praktinių darbų metu studentai dirba poromis: masažuotojas ir masažuojamasis. Mokant neregius taikoma speciali metodika. Masažuotojui būtina gera judesių koordinacija. Su kiekvienu dirbama individualiai. Iš pradžių žodžiu paaiškinamas tam tikras pratimas. Vėliau studentas kartu su dėstytoju eina prie masažo stalo, prie gulintio manekeno. Pirmiausia jam parodomas pratimas. Neregys čiupia dėstytojo rankas, stebėdamas judesį. Vėliau pats mėgina pakartoti. Dėstytojas stebi. Pamatęs, kad judesys netaisyklingas, paėmęs už rankų parodo, kaip atlikti šį pratimą teisingai ir kartoja jį, kol neregys išmoksta. Vėliau mokoma sekančio pratimo. Taip pamažu mokoma visų pratimų. Šią mokymo sistemą galima palyginti su anglų kalbos pradžiamokslu, kuris vadinasi „žingsnis po žingsnio“. Taip mokomi ir neregiai.

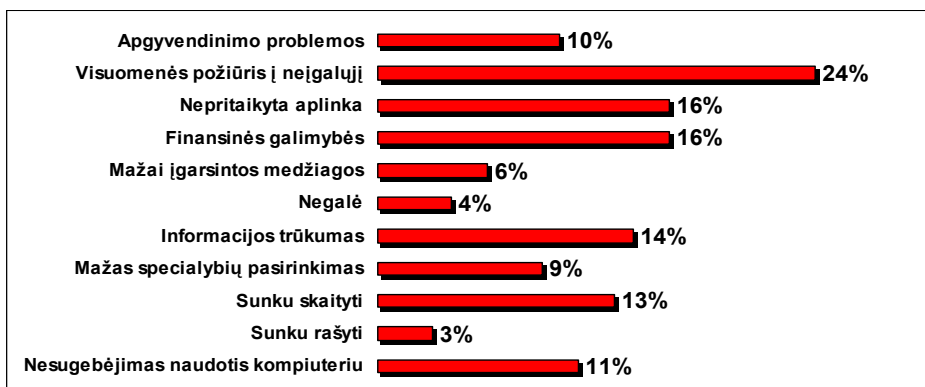
Studentai turi atlikti gamybinę praktiką ligoninėse, pirminės sveikatos priežiūros centruose, reabilitacijos centruose ir kitose sveikatos priežiūros įstaigose.

Per paskutinius 15 metų neregiai ir silpnaregiai masažuotojai Šiaulių ir Vilniaus kolegijose buvo rengiami neregulariai, dažniausiai pramečiuojant, o Vilniuje net su dviejų metų pertraukomis. Studentų skaičius svyravo nuo 11 iki 15, tik 2004 m. Vilniaus kolegiją baigė didžiausia masažuotojų laida – 21 absolventas. A. Valentos (2003) pateiktais duomenimis iš viso nuo 1990 m Lietuvoje parengti 165 regėjimo negalę turintys masažo specialistai, iš kurių daugiau kaip 150 dirba masažuotojais įvairių lygių sveikatos priežiūros įstaigose bei privačiuose kabinetuose. Daugiau kaip 10 studijuoja Lietuvos universitetuose.

Neregiai ir silpnaregiai masažuotojai jau įrodė, kad yra aukštos kvalifikacijos specialistai, kad pacientai gali jais visiškai pasitikėti. Neregiai ir silpnaregiai masažo mokosi 2 metus, studijuoja platų kitų medicinos disciplinų – anatomijos, fiziologijos, terapijos, pediatrijos kursą. Baigę studijas, jie gerai įvaldo įvairias masažo sistemas bei būdus: atlieka klasikinį, refleksinį – segmentinį, jungiamojo audinio, anticeliulitinį bei vaikų masažą, dirba pagal iš Kinijos bei Japonijos atėjusias Masajuki, Jo-mei-ho sistemas. Dėl geriau išlavėjusio pirštų jautrumo, neregiai masažuotojai puikiai užčiuopia įvairius audinių pokyčius, pernelyg įtemptus ar per daug suglebusius raumenis, riebalinio audinio išvešėjimą ir kitas patologijas (Valenta, 2003).

Neregių ir silpnaregių masažuotojų profesinių nuostatų karjerai analizė

Tyrimo eigoje išsiaiškinta, kokios pagrindinės problemos iškyla neregiam ir silpnaregiams masažuotojams siekiant išsilavinimo.

1 pav. Dažniausiai pasitaikančios problemos, susijusios su mokslu (n = 90)

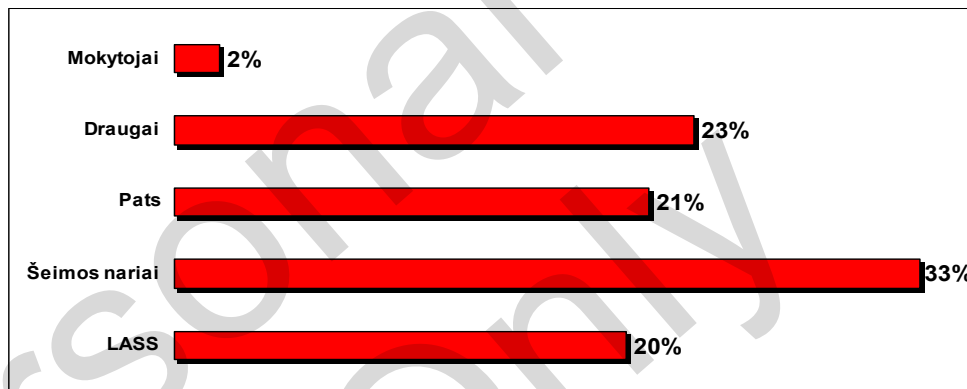
Kaip matyti iš 1 paveiksle pateiktų duomenų, respondentai įvardijo tris pagrindines problemas, susijusias su mokslu:

1. Neigiamas visuomenės požiūris į neįgaliuosius (ketvirtadalis respondentų);
2. Nepritaikyta aplinka ir finansinės galimybės (šeštadalis respondentų);
3. Informacijos trūkumas (septintadalis respondentų).

Tyrimo rezultatai atitinka mokslinės literatūros analizėje konstatuotus faktus apie visuomenės „gailėstį“ ir norą padėti neregiam ir silpnaregiams. Aplinkos pritaikymas ir finansinės galimybės labai priklauso nuo bendro gyvenimo lygio ir realios valstybės paramos mokymo institucijoms, kuriose mokosi neįgalūs asmenys.

Neįgalieji yra viena visuomenės mažumų, kurių socialinis dalyvavimas visuomenės gyvenime iki nepriklausomybės atkūrimo buvo labai ribotas. Susiklosčiusią situaciją lėmė daugelis priežasčių: istoriškai susiformavusios neigiamos visuomenės nuostatos ir stereotipai (stigmos reiškinys), visuomenės narių individualios psichinės savybės (negalė nesąmoningai suvokiama kaip netektis, todėl atsiranda atviros arba užmaskuotos negalės reiškinio baimės), pačių neįgaliųjų kitoniškumas (neatitinka visuomenėje susiklosčiusių elgesio, išorės, intelekto, emocijų raiškos normų), institucinė neįgaliųjų segregacija (ugdymo ir globos institucijų tinklas yra atskirtas nuo „sveikųjų“ aplinkos), konkurencinis darbo rinkos modelis (norint dalyvauti darbo rinkoje privalu būti stipriausiam, geriausiam, gabiliausiam). (Baranauskienė, Ruškus, 2004).

Nagrinėjant pagalbos regėjimo negalę turintiems asmenims mechanizmus, išryškėjo tendencija, kad daugiausia pagalbos neregiai ir silpnaregiai sulaukia iš savo šeimos narių ir draugų. Tai rodo, kad artimų žmonių palaikymas, visokeriopa pagalba ir parama yra labai svarbūs veiksniai, padedantys neregiam lengviau įveikti mokymosi sunkumus (Ušeckienė, Baranauskienė, 2006).

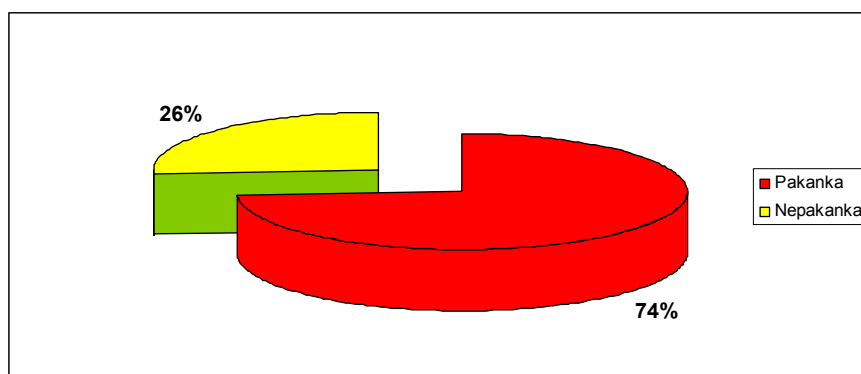

2 pav. Pagalba neregiam ir silpnaregiams įveikiant sunkumus, susijusius su mokslu (n = 90)

Tyrimo rezultatų duomenys sutampa su mokslinės literatūros šaltinių teiginiais: neregiai ir silpnaregiai didžiausią pagalbą gauna iš artimiausios socialinės aplinkos: šeimos narių (trečdalis respondentų), draugų (ketvirtadalis respondentų). Taip pat svarbią vietą užima neįgaliųjų visuomeninės organizacijos (LASS – penktadalis respondentų), kurios rūpinasi savo narių mokymo kokybe, padeda apsirūpinti mokymo priemonėmis, skiria skaitovo pašalpas, teikia informaciją apie studijas kolegijose ir kitose mokymo institucijose. Penktadalis respondentų linkę pasitikėti savo jėgomis, nelaukia pagalbos iš kitų. Susirūpinimą kelia tas faktas, kad tik 2 % besimokančiųjų pagalbą sulaukia iš mokytojų. Tai iš dalies galima paaiškinti tuo, kad minėtiems asmenims regėjimo negalė buvo pripažinta po mokyklos baigimo.

Bendroji kvalifikacija U. Beck (1976) (pgl. Laužackas, Stasiūnaitienė, Teresevičienė, 2005) teigimu — tai „kraujas ir nervai“, tai ilgą laiką naudojamos žinios, gebėjimai, įgūdžiai, požiūriai ir vertybinės orientacijos, lemiančios visapusišką asmenybės ugdymąsi, jos profesinį lankstumą bei mobilumą.

Tyrimo metu iškeltas klausimas, ar neregiam ir silpnaregiams masažuotojams pakanka žinių, įgytų profesinio mokymo institucijose, praktiniame jų darbe. Atsakymų į šį klausimą rezultatai atsispindi 19 paveiksle.

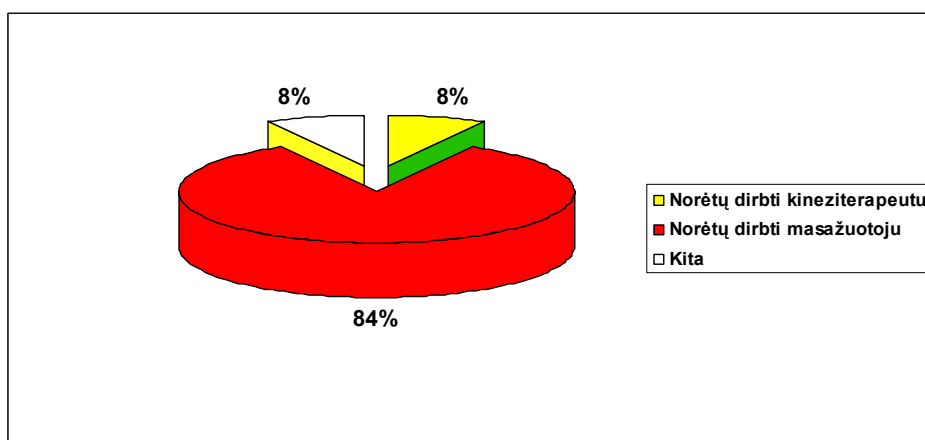

3 pav. Respondentų nuomonė apie profesinio rengimo institucijose įgytų žinių pakankamumą (n = 90)

Apklauso duomenimis, daugiau kaip du trečdaliai respondentų nurodė, kad jų savarankiškam darbui pakanka žinių ir praktinių įgūdžių, įgytų ugdymo institucijose. Mažiau nei trečdalis neregijų ir silpnaregių masažuotojų nurodė, kad jiems žinių nepakanka, o komentaruose kaip vieną iš priežasčių įvardijo specialių mokymo priemonių trūkumą.

V.P. Jermakov ir G.A. Jakunin (Ермаков, Якунин, 2000) teigia, kad aklųjų ir silpnaregių mokymui naudojami tradiciniai metodai (žodiniai, vizualiniai, praktiniai) turi savo specifiką. Tarp žodinių informacijos gavimo ir mokymo metodų yra pokalbis, paskaita, naudojant literatūrą Brailio raštu, mokomosios medžiagos garso įrašai, „kalbančios knygos“. Vizualiniai metodai, tai aplinkos stebėjimas, maketai, muliažai, reljefinės lentelės, modeliai ir kt. Demonstracinis ir vizualinis metodai silpnaregių ir aklųjų mokyme turi tam tikrų apribojimų, nes studentai negali nuotoliniu būdu stebėti ir suvokti demonstruojamų daiktų, procesų ir veiksmų, jų mokymui geriau tinka naudoti reljefines – grafines priemones ir spausdintą ar įgarsintą mokymo medžiagą, kad kiekvienas studentas galėtų pasirinkti tinkamą jam laiko trukmę ir optimalų vizualinį atstumą medžiagos. Galima teigti, kad, siekiant užtikrinti studijų kokybę kolegijose, reikia sudaryti neregijų ir silpnaregių masažuotojų aprūpinimo specialiosiomis mokymo priemonėmis planą.

Sąvoka „norai“ neatsiejama nuo sąvokos „galimybės“. Aiškindami žmonių elgesį, ekonomistai nesutaria, ar svarbiau norai, ar galimybės. Kai kurie ekonomistai įrodinėja, jog visų žmonių pomėgiai ir troškimai iš esmės vienodi, o skiriasi tik galimybės. Tačiau dauguma socialinių mokslų atstovų įsitikinę, jog žmonės skiriasi ne tik savo galimybėmis, bet ir norais. Galimybės vienu atžvilgiu esmingesnės, negu norai: jas lengviau pastebėti ne tik socialinių mokslų atstovams, bet ir kitiems visuomenės atstovams. Norai ir galimybės duoda postūmį žmogaus individualiai veiklai. Anot J. Elster (2000), veiklos rezultatą lemia dvi nuosekliai filtruojamos operacijos: pirmas filtras susideda iš visų fizinių, ekonominių, teisinių bei psichologinių suvaržymų, su kuriais susiduria individas. Veikla, nesikertanti su šiais suvaržymais, sudaro jo galimybių aibę. Antras filtras yra mechanizmas, nustatantis, kuri veikla iš tos galimybių aibės bus iš tiesų pasirinkta.

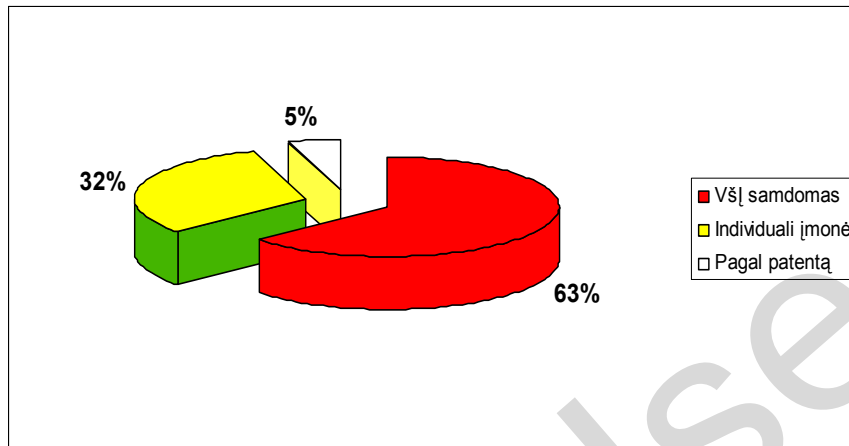

4 pav. Neregijų ir silpnaregių, studijuojančių masažuotojo specialybę, pageidavimai dėl darbo pobūdžio (n = 49)

Iš 49 apklaustų studijuojančių masažuotojų 41 nurodė, kad norėtų dirbti pagal įgytą specialybę, 4 norėtų dirbti kineziterapeutais, 4 užsiimtų bet kokia kita veikla. Mokslininkų

nuomone norai ne visada sutampa su galimybėmis. Realūs norai ir realios galimybės dominuoja daugelio neregijų ir silpnaregių masažuotojų atsakymuose.

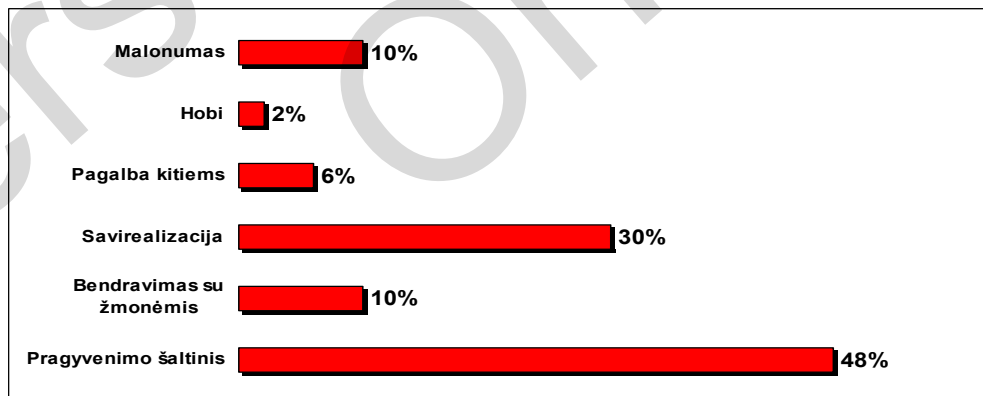
5 paveiksle atsispindi dirbančių respondentų pasiskirstymas pagal darbo vietas.

5 pav. Masažuotojų pasiskirstymas pagal darbo vietas (n = 41)

Apklausoje dalyvavo 41 dirbantis masažuotojas. Didžioji dauguma (du trečdaliai) jų dirba viešosiose gydymo ir reabilitacijos įstaigose, trečdalis dirba individualiose įmonėse, kuriose teikiamos kūno priežiūros ir higienos paslaugos. Nedidelė dalis neregijų ir silpnaregių masažuotojų dirba pagal patentą (verslo liudijimą) ir užsiima gydomąja praktika. Pagal tai, jog daugiausia neregijų ir silpnaregių dirba viešosiose įstaigose, galima teigti, kad masažuotojo profesija priimtina daugeliui gydymo įstaigų. Pastebima, kad dar pilnai neišnaudotos galimybės kurti ir plėsti savo verslą paslaugų sferoje.

Anot L. Aksionovos (Аксенова, 2001), socialinė adaptacija yra konkreti žmogaus veikla, nukreipta palaipsniui keisti socialinę padėtį visuomenėje. Veikla yra vienas iš svarbiausių adaptacijos elementų specialybės įsisavinime, gebėjime spręsti darbinės, visuomenines ir asmeninio gyvenimo nuolat besikeičiančias problemas. Socialinė adaptacija siejama ne tik su asmeninio gyvenimo ar socialinės padėties pokyčiais, keičiant profesiją, gyvenamąją vietą ir pan., kai asmenybei būtina adaptuotis prie naujų socialinių sąlygų ir aplinkos, bet su socialine nuolat besikeičiančia aplinka, kuri reikalauja nuolatinio aktyvaus individo prisitaikymo prie besikeičiančių sąlygų.

6 pav. Neregijų ir silpnaregių masažuotojų požiūris į darbą (n = 90)

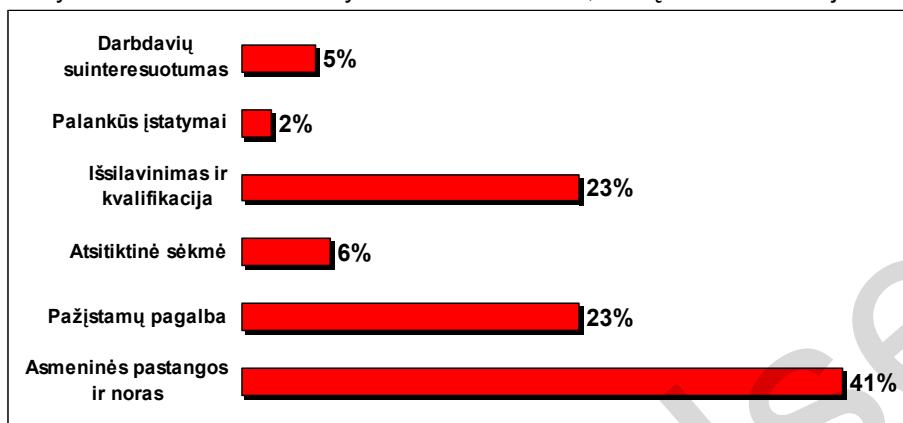
Išanalizavus duomenis buvo nustatyta, kad beveik pusei respondentų darbas yra pragyvenimo šaltinis, trečdalis respondentų darbą vertina kaip savirealizacijos galimybę. Darbas suteikia neregijams ir silpnaregiams masažuotojams galimybę bendrauti su kitais žmonėmis (dešimtadalis respondentų) ir teikia jiems malonumą (dešimtadalis respondentų).

Galima teigti, kad darbas ir profesinė veikla yra socialinės adaptacijos sąlyga, tai ne vien pinigų uždirbimas bet kokia kaina, bet tokia veikla, kuri yra naudinga tiek visuomenei, tiek pačiam individui.

J. Ruškaus ir kt. (2007) teigimu, karjeros planavimo ir įsidarbinimo klausimas yra susijęs su sisteminiu požiūriu į neįgaliųjų įsidarbinimo galimybes stoka. Iš vienos pusės, universitetas ar kolegija neretai neturi jokių pragmatinių tradicijų (neretai netgi įsivaizdavimo, kaip kurti ryšius tarp neįgaliųjų ir darbdavių). Iš kitos pusės tas faktas, kad

aukštosios mokyklos neaktualizuoja neįgaliųjų įsidarbinimo klausimo, rodo, kad neįgalieji patys savarankiškai ieško įsidarbinimo galimybių, panaudodami savo asmeninius, neįstatyminius ryšius.

Tyrimo metu siekta nustatyti sėkmės veiksnius, kurių tikisi ieškantieji darbo.

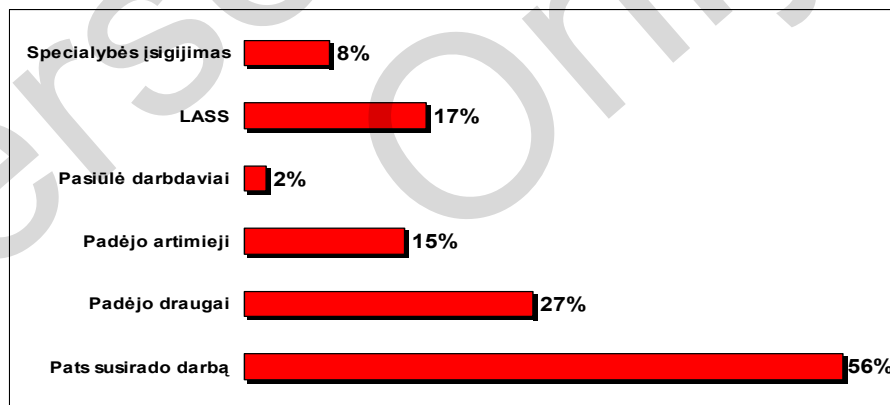

7 pav. Veiksniai, įtakoiantys darbo paieškos sėkmę (n = 90)

Respondentų atsakymai patvirtino mokslininkų teiginius, kad neįgalieji praktiškai nedalyvauja susitikimuose su konkrečiais darbdaviais, nepalaiko aktyvaus ryšio su jais ar su įsidarbinimo ir karjeros konsultantais. Gauti atsakymai iliustruoja, kad beveik pusė respondentų tikisi sėkmės tik asmeninių pastangų dėka. Beveik trečdalis apklaustųjų tikisi pažįstamų pagalbą.

Teorijoje labiau priimtinos ir visuotinai deklaruojamos kategorijos yra išsilavinimas ir kvalifikacija, darbdavių suinteresuotumas bei palankūs įstatymai. Tyrimo rezultatai rodo, kad įgytą išsilavinimą ir kvalifikaciją kaip sėkmės prielaidą ieškant darbo įvardijo tik trečdalis respondentų. Tik nežymi dalis respondentų tiki palankiais įstatymais ir darbdavių suinteresuotumu.

Anot J. Ruškaus ir kt. (2007), neįgaliųjų studentų įsidarbinimas yra pakankamai probleminė, mažai išplėtotą, tačiau labai aktuali sritis. Neįgaliųjų turintys studentai labai mažai dalyvauja aukštojo mokslo institucijų organizuojamose karjeros planavimo renginiuose. Todėl buvo nuspręsta išsiaiškinti, kokią vietą tarp pagalbą teikiančių institucijų užima kolegijos.

8 pav. Reali pagalba neregiam ir silpnaregiam įsidarbinant (n = 41)

Apibendrinus apklausos rezultatus nustatyta, kad dauguma masažuotojų darbą susirado patys. Artimiausia socialinė aplinka – giminės ir pažįstami – darbą susirasti padėjo šiek tiek mažiau, nei pusei respondentų. Beveik šeštadaliui respondentų randant darbą talkino neregijų ir silpnaregių visuomeninė organizacija – LASS. Specialybės įsigijimą kolegijose kaip realią galimybę gauti darbą paminėjo tik 7 respondentai.

Remiantis tyrimo rezultatais galima teigti, kad tiek kolegijos, tiek kitos mokymo institucijos skiria nepakankamai dėmesio profesinės karjeros planavimui. Mokslinės literatūros šaltinių duomenimis nėra bendro recepto, kaip išspręsti neįgaliųjų socialinės ir profesinės adaptacijos problemas, o akcentuojamas profesinės reabilitacijos proceso sudėtingumas ir vientisumas. Skiriami 4 profesinės reabilitacijos proceso komponentai: 1) kompetentingas profesinis konsultavimas; 2) modernus ir kvalifikuotas profesinis rengimas; 3) pagalba

įsidarbinant; 4) parama neįgaliam asmeniui ir darbdaviui darbo vietose (trukmė ir paramos pobūdis priklauso nuo negalės) (Baranauskienė, Elijošius, Paliukonis, 2004).

Išvados

Mokslinės literatūros analizės rezultatai rodo, kad Lietuvoje po nepriklausomybės atkūrimo įvyko esminiai pokyčiai, nulėmę neregijų ir silpnaregių masažuotojų profesinį rengimą. Remiantis Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos įstatymais, mūsų šalyje sėkmingai pradėtas įsisavinti neregijų ir silpnaregių masažuotojų socialinės profesinės inkluzijos profesinio mokymo modelis.

Išanalizavus mokslinę literatūrą ir palyginus su tyrimo rezultatais galima teigti, kad masažuotojo profesija neregijų ir silpnaregių tarpe yra pati populiariausia. Tai įrodo tokie faktai, kad Lietuvoje kuriasi ir sėkmingai veikia nevyriausybinės organizacijos (pvz., LASMEDA), vienijančios visus Lietuvos neregius ir silpnaregius masažuotojus.

Tyrimo rezultatai rodo, kad kolegijose sudarytos sąlygos ir galimybės neregiams ir silpnaregiams įgyti kokybišką profesinį išsilavinimą. Neregiai ir silpnaregiai, suvokdami dabartinės darbo rinkos keliamus reikalavimus, norėtų įgyti aukštąjį neuniversitetinį arba universitetinį išsilavinimą, kas įgalintų juos sėkmingiau integruotis į konkurencinę darbo rinką.

Pagrindinė problema užtikrinant neregijų ir silpnaregių masažuotojų profesinio rengimo kokybę kolegijose yra neišplėtotos kolegijų tradicijos bendradarbiaujant su potencialiais darbdaviais. Šių dviejų grandžių sąsajų stiprinimas galėtų užtikrinti geresnį absolventų informuotumą apie darbo vietas, padėtų neįgaliesiems įsidarbinti.

Tyrimo duomenimis, neregiai ir silpnaregiai labai gerai vertina kolegijose įgytą kvalifikaciją, tačiau asmeninės nuostatos – noras dirbti gydymo įstaigoje, pagalbos iš artimųjų lūkestis ir asmeniniai ryšiai – trukdo tapti aktyviu savo karjeros proceso planavimo dalyviu.

Tyrimas atskleidė, kad dauguma masažuotojų sėkmingai dirba valstybinėse gydymo įstaigose, privati veikla paslaugų sferoje dar menkai įsisavinta. Adekvačios nuostatos ir aktyvumas karjeros planavime padės masažuotojams sėkmingai įsitvirtinti ir šioje darbo rinkos sferoje.

Neregijų ir silpnaregių masažuotojų profesinis rengimas kolegijose yra tikslingas, laiduojantis sėkmingą socialinę integraciją ir profesinę reabilitaciją, procesas.

Literatūra

1. Baranauskienė I., Elijošius E., Paliukonis A., 2004, Neįgaliųjų profesinio rengimo Lietuvoje mokslinė studija. Šiauliai.
2. Baranauskienė I., Gudonis V., Tubutienė V., 2005, Profesinę sėkmę patyrusių neregijų profesiniai interesai ir realios galimybės//Specialusis ugdymas, 1(12), p. 117–129.
3. Baranauskienė I., Ruškus J., 2004, Neįgaliųjų dalyvavimas darbo rinkoje: profesinio rengimo ir profesinės adaptacijos sąveika. Šiauliai.
4. Elster J., 2000, Socialinių mokslų elementai. Vilnius.
5. Giddens A., 2005, Sociologija. Kaunas.
6. Gotbergienė M., Gražulis G., 2000, The profession of masseur as one of the possibilities for integration into open society: the experience of the Lithuanian blind and visually impaired. – Report at International Congress of Blind and Visually Impaired Physiotherapists. 5-6 October. Paris. p. 6 – 12.
7. Gudonis V., 1987, Aklųjų, silpnaregių asmenybės ugdymas bei fizinio vystymosi korekcija. Metodinės rekomendacijos. Šiauliai.
8. Gudonis V. ir kt., 2001, Tiflogijos vardų žodynas. Šiauliai.
9. Įtrauktumo vizija. Europos aklųjų sąjunga: veiklos gairės, 2005, Vilnius.
10. Janaitienė S. Visuomenės požiūris į žmones su regos negalia. Prieiga per internetą 2006 12 02: < <http://www.lass.lt/mz/200402/str00.htm>>.
11. Jones S., 2001, Socialisation of the Curriculum Content of Vocational Training of Disabled People & Report on Vocational education and training of young people who have mild learning disabilities in England. Manchester.
12. Juodraitis A., 2004, Asmenybės adaptacija: kintamųjų sąveika. Šiauliai.
13. Jungkunz D., 1999, Išsilavinimas ir kvalifikacija – profesinio mokymo tikslai didaktinių modelių kontekste//Profesinis rengimas, 2, p. 22–32.
14. Kardelis K., 2002, Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas.
15. Laužackas R., 2005, Profesinio rengimo metodologija. Kaunas.
16. Laužackas R., Danilevičius E., Gurskienė O., 2004, Profesinio rengimo reforma Lietuvoje: parametrai ir rezultatai. Kaunas.
17. LR Invalidų socialinės integracijos įstatymas, 1998, Vilnius.
18. Masažuotojo mokymo programa. Šiaulių kolegijos Sveikatos fakultetas, 2003.

19. Ruškus J. ir kt., 2007, Aukštasis mokslas ir studentai, turintys negalę. Būklės ir galimybių tyrimas. Šiauliai.
20. Ušeckienė L., Baranauskienė I., 2006, Neregių ir silpnaregių padėtis darbo rinkoje: situacijos ypatumai//Socialinis darbas, 5 (2), p. 100 – 108.
21. Valenta A., 2003, Noriu būti gyvenimo dailininkas. Vilnius.
22. Weißbuch Europäischer Gemeinschaft, 1996, Auf dem Weg zur kognitiven Gesellschaft. Bonn.
23. Аксенова Л. И., 2001, Социальная педагогика в специальном образовании. Москва.
24. Ермаков В.П., Якунин Г.А., 2000, Основы тифлопедагогика. Москва.

PROFESSIONAL ATTITUDE FOR CAREER OF BLIND AND WEAK-SIGHTED MASSEURS

Professional attitude for career of blind and weak-sighted masseurs are being analysed and the results of empiric research are given. The topic has been analysed for the first time from the qualitative point of view, profession and career planning perspectives of masseurs themselves have been revealed. The basic professional education program for blind and weak-sighted masseurs, which influences career planning of masseurs, which is successfully realized in Siauliai and Vilnius Colleges, is presented.